

14.10.2022

Pääministeri Sanna Marinin ja valtioneuvoston oikeuskansleri Tuomas Pöystin tapaaminen 14.10.2022

Valtioneuvoston oikeuskansleri ja pääministeri tapasivat 14.10.2022 ja keskustelivat pääministerin osallistumiseen puhujana kasvuyritystapahtumaan liittyvistä oikeudellisista näkökohdista. Tapaamisessa oikeuskansleri jätti pääministerille tämän kannanoton ja siinä viitatut kanteluratkaisut.

Pääministerin tai ministerin osallistuminen yritystapahtumaan kuuluu ylimmän laillisuusvalvojan tarkasteltavaksi vain siltä osin kuin siinä on kysymys valtioneuvoston jäsenten virkatoimien oikeudellisesta arvioinnista. Esimerkiksi toiminta puolueen puheenjohtajan tai kansanedustajan roolissa ei kuulu oikeuskanslerille. Valtioneuvoston jäsenen poliittisen vastuun piiriin kuuluvat asiat eivät myöskään kuulu oikeuskanslerille, ja perustuslain perusteella poliittinen vastuu on ensisijaista oikeudelliseen vastuuseen nähden. Oikeuskansleri ei arvioi myöskään julkisen toiminnan etiikkaan liittyviä kysymyksiä. Oikeuskansleri antaa perustuslain 108 §:n 2 momentissa säädetyllä tavalla oikeudellisia tietoja ja lausuntoja yleensä vain valtioneuvoston yleisistunnossa tai tasavallan presidentin esittelyssä päätettävissä asioissa tai muissa ministerin virkatehtäviin ja asemaan valtioneuvostossa kuuluvissa kysymyksissä (ks. [oikeuskanslerin kirje ministeriölle 24.3.2022 oikeuskanslerin ennakkollisen laillisuusvalvonnan menettelytavat, OKV/702/24/2022](#)). Perustuslain ja sen valmisteluasiakirjojen perusteella oikeuskanslerin antamat oikeudelliset tiedot ja lausunnot ovat ennakkollista laillisuusvalvontaa ja kohdistuvat siten valtioneuvoston virkatoimen lainmukaisuuden arviointiin. Mahdollisuus pyytää ennakkollista kannanottoa lainmukaisuudesta ei sisällä muuta oikeudellista neuvontaa.

Valtioneuvostosta annetun lain 17a §:n mukaan ministeriin sovelletaan hallintolain (434/2003) 28 §:ssä säädettyjä esteellisyysperusteita. Valtioneuvoston jäsenten tulee lisäksi noudattaa perustuslain 63 §:stä ilmenevää yleisempää oikeusperiaatetta, jonka mukaan ministeri ei saa hoitaa muuta tehtävää, joka voi vaarantaa luottamusta hänen toimintaansa valtioneuvoston jäsenenä. Valtioneuvoston jäsenen tulee siten välttää toimintaa, joka voisi synnyttää esteellisyystilanteita sekä yleisesti huolehtia virkatoimien tasapuolisuudesta ja puolueettomuudesta sekä siitä, että luottamus virkatoimien puolueettomuutta ja tasapuolisuutta

kohtaan objektiivisesti arvioiden säilyy. Valtioneuvoston jäsenten tulee näillä perusteilla arvioida ensisijaisesti itse omaa toimintaansa.

Yhteiskunnalliseen keskusteluun osallistuminen eri sidosryhmien kanssa ja niiden tilaisuuksissa on yleisesti ottaen keskeinen osa pääministerin ja muiden valtioneuvoston jäsenten tehtäviä. Samoin myös suomalaisen yritystoiminnan toimintamahdollisuuksien tukeminen ja edistäminen. Valtioneuvoston jäsenten tulee niissä toimia edellä todetusti puolueettomuutta ja tasapuolisuutta noudattaen sekä objektiivisesti perusteltua luottamusta puolueettomuutta kohtaan ylläpitävällä tavalla.

Valtioneuvoston oikeuskanslerin laillisuusvalvontakäytännössä on esimerkiksi yritysten viennin edistämiseen liittyen todettu suomalaisten ministerien virkatehtäviin kuuluvan suomalaisten yritysten viennin edistämisen. Käytännössä viennin edistämiskampanjoihin on vaikea osallistua ilman, että tulee jollain tavalla liitetyksi kampanjassa mukana olevien yritysten nimiin ja pyrkimyksiin. Virkatoimien tasapuolisuuden ja puolueettomuuden vuoksi on kuitenkin syytä välttää tilannetta, jossa ministeri toimisi erityisesti jonkun tietyn yrityksen etujen ajajana. Ministereiden puolisoiden osalta on todettu, että ministerin puolison omistuksen tai työsuhteen yrityksessä vaikutus esteellisyyteen on arvioitava jokaisessa tilanteessa erikseen. Olennaista arvioinnissa on se, ettei luottamus ministerin puolueettomuuteen vaarannu (hallintolaki 28 § 1 momentti 7 kohta). Esteellisyyden arvioinnissa tulee olla sitä huolellisempi, mitä konkreettisemmin ministerin toiminta kohdistuu erityisesti puolison työnantajaan tai yritykseen, jossa hän on osakkaana.

Ylimpien laillisuusvalvojen jälkikäteisen laillisuusvalvonnan viime vuosien käytännössä on kanteluiden perusteella arvioitu pääministerin toimintaa muun muassa vienninedistämismatkan osalta ([apulaisoikeuskanslerin ratkaisu 23.3.2017, OKV/60/1/2017](#)) ja perheenjäsenten omistusten osalta ([eduskunnan oikeusasiamiehen ratkaisu 1.2.2017 EOAK/5971/2016 ns. Terrafamen asiassa](#)). Ratkaisuissa ei havaittu lainvastaista menettelyä. Niissä käydään läpi oikeudellisia näkökohtia, jotka valtioneuvoston jäsenten tulee ottaa huomioon. Ratkaisuissa tuodaan esille, että esteellisyyssäännösten tavoitteena on turvata asioiden valmistelun ja päätöksenteon puolueettomuutta ja objektiivisuutta viranomaistoiminnassa sekä pyritään ylläpitämään ja vahvistamaan yleistä luottamusta viranomaistoiminnan puolueettomuutta ja tasapuolisuutta kohtaan (objektiviinen puolueettomuus). Valtioneuvoston jäsenten on perusteltua arvioida toimintaansa kyseisen tarkoituksen valossa.

Oikeuskanslerin tehtävänä ei ole etukäteen tämän yksityiskohtaisemmin ottaa kantaa osallistumiseen yksittäiseen tapahtumaan.